Odjeci (pra)slavenske starine u novijoj povijesti glagolizma

Turk, Doris

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:543179

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Sveučilišni preddiplomski jednopredmetni studij
Hrvatskoga jezika i književnosti

Doris Turk

Odjeci (pra)slavenske starine u novijoj povijesti glagolizma

Završni rad

Osijek, 2017.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Sveučilišni preddiplomski jednopredmetni studij
Hrvatskoga jezika i književnosti

Doris Turk

Odjeci (pra)slavenske starine u novijoj povijesti glagolizma

Završni rad
Humanističke znanosti, Filologija, Kroatistika

Mentorica: prof. dr. sc. Milica Lukić

Osijek, 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD 5

2. USPOREDNA ANALIZA PJESAMA 7

2.1. Svarica, *U krilu Moraninom* i Stribog, *Morana* 7

2.2. Svarica, Hvalospjev Perunu 10

2.3. Stribog, *Rusalka* 12

3. INTERVJU S ČLANOVIMA GLAZBENIH SASTAVA SVARICA I STRIBOG 14

3.1. Intervju s članovima glazbenoga sastava Svarica 15

3.2. Intervju s članovima glazbenog sastava Stribog 16

4. GLAGOLJICA – SIMBOLIČNO PISMO MAGIJSKO-MITOLOŠKOGA PREDZNAKA 17

5. ZAKLJUČAK 20

6. IZVORI I LITERATURA 21

7. PRILOZI 22

Prilog 1. 22

Prilog 2. 23

Prilog 3. 23

SAŽETAK

U završnome radu pod naslovom *Odjeci (pra)slavenske starine u novijoj povijesti glagolizma* prikazana je uporaba slavenske mitologije u glazbi, ali i u književnim predlošcima. Predstavljeni su neki slavenski bogovi onako kako su ih autori lirskih tekstova doživjeli. Cilj je rada bio prepoznati i analizirati tragove starohrvatske, odnosno staroslavenske baštine u nekom novom (umjetničkom) ruhu, odnosno u ruhu 21. stoljeća. Slijedom zadataka intermedijalne i lingvostilističke analize, središnja poglavlja rada donose opis karakterističnih motiva i tema, jezika i stila popularnih pjesama (opus glazbenih sastava *Svarica*, *Stribog*) i suvremenih hrvatskih književnih ostvaraja (npr. stvaralaštvo Jasne Horvat) inspiriranih praindoeuropskim – praslavenskim – prahrvatskim – starohrvatskim kulturnim naslijeđem. Posebno su istaknuti motivi i umjetnički postupci usmjereni na magijsko-mitološki sloj i glagoljično pismo te na rekonstrukciju *protoslavenskoga*, odnosno *hrvatskoga Olimpa* utemeljenu na počecima slavenske pismenosti (glagoljica kao sustav pismena/simbola, hrvatska glagoljska i ćiriliska srednjovjekovna pismenost). Stilističkoj analizi podvrgnuti zabavni glazbeni sadržaji, književni ostvaraji i djela izvedbenih umjetnosti pokazali su se važnima za program suvremenoga (hrvatskog) glagolizma. Ti proizvodi preuzimaju aktivnu ulogu u etapama programiranja i populariziranja hrvatskoga glagolizma kao kulturnoga i umjetničkoga fenomena koji, među ostalima, revitalizira slavensku pretkršćansku i (rano)kršćansku starinu (između kojih je, poput propusne vrijednosne membrane, stajala glagoljica, prvo slavensko pismo oblikovano u 9. stoljeću) i podsjeća na polifonu hrvatsku srednjovjekovnu kulturu i običaje položene u temelje kolektivnoga – nacionalnoga – identiteta.

KLJUČNE RIJEČI: novija povijest glagolizma; hrvatska glazba inspirirana slavenskom pretkršćanskom i ranokršćanskom starinom; slavenska mitologija; glagoljica; slavenska mitološka bića (Morana, Perun, Rusalka, Stribog, Svarica)

1. UVOD

Umjetnički ostvaraji analizirani u ovome radu dionicima su popularne kulture koja se svakodnevno i ponajprije izražava jezikom medija. Iako je riječ o javno dostupnim, sa senzibilitetom mladoga čovjeka 21. stoljeća usklađenim proizvodima, poznato je kako ih i dalje konzumiraju određene supkulturne skupine ponajviše zbog njihova hermetičnoga sadržaja – npr. *paganski metalci* koji slušaju *heavy metal* glazbu prožetu pretkršćanskim tematskim konceptom, rustičnim melodijama, arhaičnim jezikom i neuobičajenim instrumentima. U novije se vrijeme, kroz razrađene strategije i modele popularizacije znanosti (projekti i aktivnosti poput Festivala znanosti, otvorenih vrata različitih institucija, Dana knjige, Dana materinskoga jezika i sl.), a prilikom tumačenja pojava iz hrvatske usmene kulture (npr. folklorna književnost) te pojava koje pripadaju samim počecima hrvatske književnojezične povijesti, sve više ističu suvremeni zabavni sadržaji inspirirani slavenskom pretkršćanskom i ranokršćanskom – glagoljaškom – starinom, npr. glazba umjetničkih sastava *Svarica, Stribog*, hrvatska računalna igra *Legends of Dawn* u kojoj sudbinu igrača određuju drevna starohrvatska božanstva poput Velesa, Peruna i Svaroga, a važnu ulogu ima i glagoljica i sl.

U završnome će radu stoga biti predstavljena i stilski analizirana tema slavenske mitologije kroz glazbene predloške. Važnu ulogu u novijoj povijesti glagolizma zauzimaju znanstvenopopularni i umjetnički projekti kojima je namjera popularizirati, muzealizirati, pa čak i *brendirati* najvažnija obilježja naše srednjovjekovne – pretkršćanske i ranokršćanske – kulture. U posljednje su vrijeme, tzv. vrijeme najnovije povijesti (hrvatskoga) glagolizma, aktivni projekti koji se služe zabavnim (glazbenim) sadržajima inspiriranima pretkršćanskom i ranokršćanskom slavenskom baštinom. Umjetnički ostvaraji iz spomenutoga korpusa u ovome se radu interpretiraju, i to primjenom metoda tematsko-motivske i jezično-stilske analize. Krajnji je cilj poduzetoga istraživanja, upotpunjenoga postupkom intervjuiranja odabranih glazbenika i umjetnika, odrediti mjesto i ulogu analiziranih glazbenih sadržaja u procesu popularizacije najstarijih razdoblja hrvatske (usmene i pisane) kulture reprezentirane, među ostalim, i glagoljičnim pismom.

Posebna će se pozornost posvetiti stilističkoj analizi lirskih tekstova glazbenih sastava Stribog i Svarica. Predlošci koji će se analizirati tematski su povezani sa slavenskom mitologijom. Nadalje, zabavna glazbena djela Striboga i Svarice usporedit će se s tematikom i strukturom umjetničkih djela koja pripadaju visokoj kulturi – književnim ostvarajima Jasne Horvat, osječke spisateljice i zaljubljenice kako u slavensku mitologiju tako i u obilježja slavenske pisane kulture (glagoljičko pismo, ranokršćanska hrvatska kultura u cijelosti). Osim Jasne Horvat predstavit će se stilski

neobilježena, polazišna znanstvena viđenja slavenske mitologije i njezinih uporišta na hrvatskome tlu proizišla iz pera novijih istraživača (Vitomir Belaj, Radoslav Katičić) kao i tradicionalnih (Natko Nodilo, Franjo Ledić i dr.). Želeći *skučenost* recepcijske (kritičke) perspektive obogatiti *autorskim glasom*, provest će se i postupak intervjuiranja članova glazbenih sastava Stribog i Svarica.

2. USPOREDNA ANALIZA PJESAMA

2.1. Svarica[1], *U krilu Moraninom* i Stribog[2], *Morana*

Obje su pjesme pisane vertikalno, što ne odstupa od konvencionalnoga načina bilježenja stihova. Stilogenost se očituje na horizontalnoj razini jer stihovi nisu jednake dužine, što je izraženije u pjesmi *Morana*. Bjelina ulazi u područje teksta. Pjesme su strofične pa se *U krilu Moraninom* sastoji od šest strofa po četiri stiha dok se pjesma *Morana* sastoji od pet strofa oblikovanih po sljedećem principu: četiri strofe imaju po pet stihova, a posljednja ima četiri stiha. Obje pjesme imaju jednak ukupan broj stihova. U prvoj pjesmi nailazi se na rimu, većinom parnu, iako ima i nagomilane rime, dok u drugoj pjesmi rimi nema ni traga. Okvir pisanja pjesme također pridonosi stilogenosti jer ukazuje na organsku završenost pjesme. U lirskoj pjesmi *U krilu Moranino*m od dvadeset i četiri stiha samo tri započinju malim slovom što ukazuje na stilogenost na sintaktostilematskoj (i polazišnoj – grafostilematskoj) razini, a u pjesmi *Morana* svi stihovi započinju velikim slovom i u njoj nema interpunkcijskih znakova, osim u posljednjoj strofi. Josip Užarević u svome djelu *Kompozicija lirske pjesme* bilježi kako je u postupku oblikovanja pjesme jedan od najvažnijih trenutaka upravo njezin kraj, bio to odista završetak pjesme ili samo kraj stiha ili strofe te da isti može biti narušen opkoračenjem (Užarević, 1991: 11). Rečenice u pjesmi *U krilu Moraninom* koje započinju zavisnim (vremenskim) veznikom *dok*, primjerice: *Dok sniježi, vatra tinja,/ U tim dvorima od inja*. predstavljaju upravo stihove koji su u opkoračenju. U pjesmi *Morana* na jednom se mjestu nailazi na opkoračenje, i to u stihu: *Koje za mene istkala je/ Svojim prstima bijelim*. Osim opkoračenja u *Morani* pronalazimo i dosta primjera inverzije kojom se naglašavaju pojedini dijelovi lirske pjesme, na primjer *nogama njenim*, *prstima bijelim*, *ruku tvoju*, *ljepoti besramnoj*, *daha sleđenog*. Pozicije naslova konvencionalne su te funkcioniraju kao ime lirskoga teksta označujući temu pjesama.

U objema pjesmama prepoznaje se mračan, hladan prizvuk usklađen s protočnom temom jer pjevaju o slavenskoj božici smrti i zime – Morani. Motivi za kojima posežu članovi glazbenog sastava *Stribog* u pjesmi *Morana* su *zima*, *hladnoća*, *gorčina*, *led*, *tuga*, *smrt*, dok glazbeni sastav *Svarica* u svojoj interpretaciji pod nazivom *U krilu Moraninom* rabi slične, ali za nijansu blaže

[1] Hrvatski etno/folk-bend nadahnut duhovnošću predaka. Glazbeni sastav nastao je 2008. godine u Rijeci. Članovi glazbenog sastava su Damir Markotić – Svetoslav: vokal, frulica, šargija, diplice, fujara, Paul Markotić – Jaroslav: udaraljke, vokal, Anamarija Martinčić – Zorana, violina, vokal, Dunja Zbiljski – Rujana, frulica, flauta, Mario Mudrić – Veleslav, gitara, koncovka, drombulja, rog, Adam Miler – Drinogor harmonika Mihael Prosen – Miho bas-gitara.

[2] Stribog je hrvatski black/ folk metal sastav iz Zagreba. Glazbeni je sastav nastao 2006. godine. Članovi glazbenog sastava su Tea Rogić, vokal, Sergej Šimpraga, bas-gitara, Nikola Mrkša, gitara, Darko Ćosić bubnjevi, Ivan *Mrva* Mrkoci, gitara bubnjevi, Tomislav *Arioch* Živković, vokal, Dunja Zbiljski, flauta.

motive poput *ledene gore*, *hladne Morane*, no neki se motivi u potpunosti podudaraju, poput *smrti*. Uvodeći spomenute motive, oba glazbena sastava pokušavaju što bolje prikazati božicu Moranu, onako kako je ona opisana u narodnim pjesmama i znanstvenim radovima koji se njezinom rekonstrukcijom bave. Jasna Horvat u svojoj je zbirci kratkih pjesama i priča *Alemperkina kazivanja* zapisala pjesmicu koja kazuje kako je Morana mogla izgledati: *Tko je ova ljepotica,/ kao snijeg bijelog lica/ i garavih pletenica,/ očiju kao žeravica?* (Horvat, 2005: 64). Nadalje u zbirci Moranu opisuje ovako: *Posjetila nas je Mora,/ ta starica puna bora* (Horvat, 2005: 65). Natko Nodilo[3] u svojoj knjizi *Stara vjera Srba i Hrvata* Moranu prikazuje kao vrlo zlu božicu[4], koja kolje i mori u svijetu, povlači se svojom težinom i mrtvilom zime izjedajući sve slabiće (Nodilo, 1981: 39). Još navodi da se Morana, božica zime, javlja kod svih slavenskih naroda, o čemu kaže sljedeće:

> Kod Čeha moravskih, u proljeće momci i sad napravljaju lutku, sliku Morene, boginje zime i smrti, pa je bacaju u vodu. Zendsko i sanskr. mara jest smrt (Fiek, Vergl. Wört., s. 628—9). Mora, kao i Ala, može biti muškoga roda. Ime joj se, onda, sastavlja sa běs, te je Běsomar (strašna Mora). U Grblju kotorskom, takoj vještici ljudi još brane noćni prelaz preko praga domaćeg molitvom, koja je postanjem svojim neznabožačka, pa zove vještícu „vjetrušnom vjetrušinom“: Mora bora! ne prelazi/ prek' ovoga b'jela dvora,/ e su na njem tvrdi ključi/ od našega Siodora,/ Siodora i Todora,/ i Marije i Matije/ i sestrice Levantije./ Koja nema pristupišta/ prek' ovoga b'jela dvora,/ ni kamena kamenica,/ ni vjetrušna vjetruština,/ ni nametna nametnica... (Nodilo, 1981: 39)

Stribog tamu pjesme naglašava uvođenjem ženskoga vokala, odnosno soprana koji služi kao kontrast muškom vokalu s tehnikom *growla*[5], na hrvatskom govornom području znanu pod nazivom grleni glas, grubi glas, dok Svarica tamu uvodi glazbenim instrumentima dubokih tonova, primjerice rogom, diđeriduom[6] te violinom.

---

[3] Nodilo, Natko (1834–1912), hrvatski povjesničar i političar. U vremenu od 1885. do 1890. u *Radu Jugoslavenske akademije* u deset je nastavaka objavio opsežno djelo pod naslovom *Religija Srba i Hrvata, na glavnoj osnovi pjesama, priča i govora narodnog*. U posljednjem nastavku predlaže i konačan naslov time što određuje da se u njem riječ *religija* zamijeni formulacijom *stara vjera*. Ti su ulomci objedinjeni i pretisnuti tek 1981. u Splitu. Radoslav Katičić ističe kako je Nodilovo veliko djelo zanemareno u hrvatskoj znanosti koja mu, sve do danas, duguje opsežnu studiju i primjerenu recenziju. On je dakako u nas pionir u istraživanju folklorne književnosti kao odraza (i prozora u) mitsku sliku svijeta, pri čemu prvu mitologiju Hrvata uglavljuje u slavensku i indoeuropsku. Popudbina je to indoeuropeistike i slavenskih poredbenih studija u okviru kojih su se tragovi slavenskoga poganstva u usmenoj književnosti počeli raspoznavati ne samo na tematsko-motivskoj razini, odnosno u karakterističnom sadržaju, nego i po glasovno podudarnim riječima kojima se takvi motivi izriču, te u sintagmatskim i paradigmatskim odnosima među tim riječima u takvu kazivanju (usp. djelovanje Jakoba Grimma i njegove mitološke škole) (Katičić, 2008: 11-18). Napisao je knjige *Prvi ljetopisci i davna historiografija dubrovačka*; *Historija srednjeg vijeka za narod hrvatski i srpski* (nedovršena).

[4] Na navedeno nas negativno značenje upućuje i okamenjena konstrukcija u jeziku – frazem – česta u suvremenoj uporabi: *Imati noćnu moru*; korijenski morfem *mor-* sastavnim je dijelom riječi umor, umoriti (se) – ne samo u značenju osjećati umor, već i u značenju oduzeti komu život, ubiti koga.

[5] Način pjevanja u metal-glazbi, kojim se riječi na neki način naglašavaju iako su često nerazumljive slušateljima, stvara se dojam neljudskog glasa.

[6] Diđerudu je glazbeni puhači drveni instrument koji proizvodi vrlo duboke tonove.

Slika 1. Božica Morana[7]

Tablica 1. Usporedni prikaz božice Morane u stihovima pjesama *Morana* (Stribog) i *U krilu Moraninom* (Svarica)

Sa zimom svakom prilazi mi ona	Hladna Maro, oj Morano,
Da zemlje naše hladnoćom zasije	Ledena goro, studen grano.
I dok za preporodom njenim čeznem	Dok sniježi, vatra tinja,
Blistave vizije snova i gorčine	U tim dvorima od inja.
Odvlače misli moje	
	Svu si zemlju okovala,
U kraljevstvima leda nestajem	nevjernika pogubila.
Magijom njenom hladnom opčinjen	Sama svijetom ti kraljuješ,
Stazama kročim zime i samoće	samuješ, hladna umireš.
Koje za mene istkala je	
Svojim prstima bijelim	Hladna Maro, oj Morano,
	Ledena goro, studen grano.
I dok prilazi da poklonim se i kleknem	Zemljom smrti vladaš snena,
Pred ledenom kraljicom iz davnina	zemljom studa, zemljom sjena.
Sjetan vjetar šapuće mi glasom njenim	
Kroz grane tamnih borova drevnih	Godina nam potonula,

[7] http://rodnovjerje.com.hr/wp-content/uploads/2016/03/cl12-1.png, posljednji put stranica posjećena 30. kolovoza 2017. u 16,44 sati.

Tugu njenu pronosi	Vatra nam je ugasnula.
	Iva nam se zamrznula,
Izvan dohvata smrtnika	U san tamni utihnula.
Njen sveti prijestol stoji	
Dva vuka bijela pod nogama njenim	Sanjat' nam u smrti treba,
U veličanstvenosti njenoj srebrnoj	u toj i smrti sivog neba.
Opet sastajemo se	Dok se kotač ne okrene,
	Da iz tmine Sunce krene.
„Sa zimom svakom uzimam ruku tvoju,	
Poleti sa mnom nad planine osame i smrti“	Hladna Maro, oj Morano,
Umirući u ljepoti besramnoj	Ledena goro, studen grano.
Tvoga daha sleđenog	Stara moro, crna vrano,
	Smrti dušo, straha hrano.

2.2. Svarica, *Hvalospjev Perunu*

U nastavku analize pozornost je posvećena pjesmi *Hvalospjev Perunu* glazbenog sastava *Svarica*. Pjesma se sastoji od triju strofa s četirima stihovima. Bjeline u pjesmi ukazuju na to da je pisana u formi lirskoga teksta. Cijelim se tekstom proteže parna rima. Naslov pjesme stoji kao ime teksta te upućuje na temu djela. Konvencionalno je postavljen. Stilogena je, na sintaktostilematskoj razini, pojava stihova koji su zapravo pisani u rečenicama. Autori teksta cijelu su jednu strofu ispisali u opkoračenju. *Slavili te, jer svijetom caruješ,/ a u tmurnim oblacima stanuješ,/ gdje vjetrovi bijesni vladaju,/ otkud strijele gromovne padaju*. Prva i posljednja strofa započinju identičnim riječima, razlika se očituje jedino u epitetu koji je pripisan gromovniku. U prvoj strofi to je epitet *silni*, dok je u drugoj *gordi.* Motivi na kojima je građena pjesma su *Perun*, *gromovnik*, *slavenski predci*, *vjetrovi*, *gromovne strijele*, *munje*, *gromovi*, *štit*, *pradjedovi*. U nastavku analize izdvojit će se tematske jedinice i motivi koji su u službi opisa boga *gromovitoga znaka,* odnosno Peruna.

U tekstu se ne prikazuje ni vanjska ni unutarnja Perunova karakterizacija. Gromovnikovo ime, navodi Vitomir Belaj, očito je praindoeuropskoga podrijetla te glasi **per(kw)u-no*, što je izvedeno od glagola **per* u značenju *udarati, biti* (Belaj, 2007: 57). Kod Belaja još se može pročitati podatak

da je Perun vladao nebom i gorama, te da je posjedovao oružje. Kod Radoslava Katičića[8] nailazimo na nešto drugačiji opis postanka Perunova imena. On pak navodi da je *ime baltičkog boga gromovnika (litavski Perkunas i latvijski Pȇrkôns) izvedeno* [*je*] *od istoga indoeuropskog korijena per-,* u značenju *udarati od kojega i slavensko Perunъ, tek s velarnim konzonantskim proširkom kao i u imenu vedskog gromovnika Parjányah, gdje je taj velarni proširak zvučan i palataliziran* (Katičić, 2010: 112). Osim objašnjena podrijetla imena koje nalazimo kod Katičića i Belaja donosimo i ono Franje Ledića. Naime, on u *Mitologiji Slavena* navodi kako bog gromovnik općenito nosi ime Perun, ali da ga se u ruskim predajama nazivalo *Pyerun*, kod Poljaka *boh Piorun* (u prijevodu *grmljavina*), te je kod Čeha i Slovaka nosio ime *buoh Peron* i *Parom* (Ledić, 1969: 50). Kao Perunovu vrlinu Ledić navodi da je gromovnik bio zaštitnik doma i ljudi. U *Mitologiji Slavena* navodi se da Perun po svojoj naravi nije bio bojovan, odnosno nije bio izrazite ratničke ćudi. Iznimno ga je veselilo ljuljanje zlatnoga klasja te je najviše volio pravdu i mir (Ledić, 1969: 52). Vrhunac štovanja boga Peruna bio je tijekom 9. i 10. stoljeća. U to vrijeme za njegovo božanstvo znali su svi Slaveni. Tada su samo istočni Slaveni imali pisane izvore iz kojih se saznaje kako je mnoštvo Perunovih kipova bilo postavljeno upravo u Kijevu, Višnjem Novgorodu te ostalim istočnoslavenskim gradovima (Ledić, 1969: 56). Ledić je u svojoj knjizi opisao i Perunov kip[9] koji je većinom bio načinjen od drveta, najčešće hrasta, jer je upravo hrast bio sveto drvo gromovnika. Osim drvenih Perunovih kipova postojali su i kameni. Pred kipovima je stajao kameni žrtvenik, na kojem su se palile žrtve zahvalnice, da se seljacima poštede polja i njive od oluje (Ledić, 1969: 58-59). U *Mitologiji Slavena* postoji još jedno nadasve zanimljivo poglavlje o gromovniku:

> Po geneologiji u slavenskome mitu Perun gromovnik je sin boga praoca Svaruna i najstariji je u rodu Svarunovića. Ponajglavniji atributi Peruna su: kremen, strijele, gromoder i žezlo. Pored Perunova mlaca, kojeg još nazivaju žrnov ili gromoder, njegovo obredno oruđe još je i kladivo, kojim se služe starješine i poglavari pri suđenjima i mirenju, kao i za održavanje reda među zavađenima. Kako se gromovnik Perun obično prikazuje sa rukoveti strijela u ruci, to je dobio nadimak Strilbog ili Strijelbog (Ledić, 1969: 59).

[8] Katičić, Radoslav (1930), hrv. filolog, indoeuropeist, opći lingvist, indolog.
[9] Potvrda Peruna u usmenom stvaralaštvu*: U tom gradu bijaše nekoć idol zvan Perun, na mjestu gdje je danas Perunski samostan, nazvan tako po tom idolu*. (zapis iz 17. stoljeća, usp. Belaj, 1998: 56).

Slika 2. Gromoviti znakovi – simbol boga gromovnika Peruna[10]

2.3. Stribog, *Rusalka*

Tekst pjesme *Rusalka* pisan je vertikalno što ga razlikuje od proznoga teksta. Naslov pjesme je konvencionalno postavljen te sugerira tematiku samoga lirskog predloška. Pjesmu je teško podijeliti u strofe, stoga je podijeljena u tri zasebne cjeline, međusobno povezane temom. Svaka je sljedeća cjelina svojevrsna gradacija do samoga kraja – na kojemu je smrt. Spomenute cjeline imaju po osam stihova nejednake duljine što pridonosi stilogenosti na fonostilematskoj razini. Kao i u prethodno analiziranoj pjesmi glazbenog sastava Stribog, i u ovoj su sve početne riječi stihova pisane velikim slovom. Stilogenost na sintaktostilematskoj razini pjesme postiže se dosljenom uporabom uskličnih rečenica. U pjesmi se nailazi na velik broj opkoračenja koje na neki način označavaju završetak, ako ne pjesme, a onda makar određene (za)misli, odnosno svaka pojedina rečenica u pjesmi tvori završenu cjelinu. Primjerice opkoračenje se prepoznaje u sljedećem stihu: *Sjajni Mjesec pokazuje mi/ put u svijetlu što vodi do tebe!* Okvir, kao i bjeline u tekstu, pridonose stilogenosti pjesme. Ni u ovoj pjesmi glazbenog sastava Stribog nema rime. Budući da je subjekt pjesme itekako izražen, ovaj tekst možemo svrstati u tzv. personaliziranu liriku: *Ja umirem za tobom!* Kao što je prije ustanovljeno i naglašeno, naslov pjesme ujedno je i njezina tema, stoga će se nadalje reći nešto više o vilama rusalkama, o njihovu vanjskome izgledu te unutarnjem opisu.

[10] https://www.slavorum.org/wp-content/uploads/2016/03/il_570xN.760066511_abr0.jpg, posljednji put stranica posjećena 28. kolovoza 2017. u 11,37 sati.
Rozetu Rybakov tumači kao tzv. kuglastu munju, posebno ubojito atmosfersko električno pražnjenje (Belaj, 1998: 114).

Rusalke su slavenske vile s jezera, kako je u samome lirskom predlošku i navedeno. U romanu *Vilikon* Jasna Horvat opisuje vanjski izgled vila rusalki, a njezin opis u suglasju je s onim koji nailazimo u analiziranoj pjesmi: vile mogu imati zelenu kosu (*U tvojoj dugoj zelenoj kosi!*), čak i crvenu i crnu kosu, dugu, raspletenu, ukrašenu zelenim vijencem, koja je uvijek morala biti mokra jer bi u suprotnom vila umrla (Horvat, 2012: 234). Košulja vila rusalki je bijela, a umiljatim glasom mame ljude k sebi, kako navodi J. Horvat u svome romanu. U pjesmi *Rusalka* se također prepoznaje trenutak (motiv) koji je J. Horvat opisala, a vidljiv je u stihu *Moje vizije ostvari*. U *Vilikonu* je zapisano da rusalke veći dio godine žive pod vodom u dvorcima, a analiziranoj pjesmi stoji kako se rusalka diže iz jezera. Iako su vile rusalke veći dio godine pod vodom, postoji vrijeme kada izlaze iz nje, te žive u krošnjama drveća, odnosno ondje se skrivaju, što oslikavaju stihovi *Vjetrovi hladni, što savijaju grane!/ Tebe vidim u sumrak,/ Kako skrivaš lice od mene!* Kao kod Striboga, i *Vilikon* bilježi kako rusalka nakon zavođenja odvodi u smrt, što potvrđuje primjer: *Prilaziš mi polako,/ Zajedno utonemo u san!* U tom je stihu također uporabljen eufemizam za smrt, što je pridonijelo stilogenosti pjesme.

Epiteti koji se koriste u lirskome tekstu pobliže opisuju vanjski izgled vile – *duga zelena kosa*, *zelen sjaj u očima*. Motivi na kojima je pjesma građena iz stiha u stih postaju mračniji i mističniji – *sjajni Mjesec*, *hladni vjetrovi*, *vatra*, *najtamnija noć*, *začarana obala*, *šuma*, *snovi*, *jezero* i na kraju – *smrt*.

U pjesmi dolazi do učestalog ponavljanja stihova. Kako je podijeljena na tri cjeline, primjećuje se da prva i posljednja cjelina započinju jednakim stihovima. U uglazbljenoj inačici pjesme stihove koji se ponavljaju – *Vilo s jezera! Rusalko!* – pjeva ženski vokal koji svojim sopranom naglašava mističnost i posebnost jezerskih vila. Također se, osim personaliziranoga *mi*, kao subjekt javlja i sama *Rusalka* govoreći stihove *Neka šuma slobodno utihne,/ I kada lišće sakrije sve/ Kada ljudi postanu umorni/ Tvoji snovi postanu vidljivi,/ Mojom rukom ocrtani!* Svaki stih koji u uglazbljenoj inačici pjeva *Rusalka* u pisanome tekstu odvojen je crticama, te mu možemo pridodati funkciju dijaloga između personaliziranoga subjekta i *Rusalke*. Rasplesanost vila u uglazbljenoj inačici dočarava uporaba frule. Jasna Horvat u *Vilikonu* je navela kako rusalke svojim plesom tjeraju ljude ponajprije u trans, a na kraju u smrt.

Slika 3. Konstantin Makovsky. *Rusalki*, 1879.[11]

3. INTERVJU S ČLANOVIMA GLAZBENIH SASTAVA SVARICA I STRIBOG

Želeći upotpuniti jezično-stilsku i intermedijalnu interpretaciju pjesama autorskim komentarima i pojašnjenjima, u rad su uvršteni i rezultati kvalitativnog istraživanja utemeljenoga na postupku intervjuiranja članova glazbenih sastava Svarica i Stribog. Namjera je provedenoga postupka bila istražiti u koji glazbeni stil i izričaj upisuju svoje pjesme, kojim uzorima potaknuti stvaraju svoju glazbenu priču, iz kakve literature crpe inspiraciju te kako tumače prirodnu, višegodišnjom svjetskom i europskom glazbenom praksom potvrđenu sljubljenost *heavy metal*-glazbe i mitologije.

[11] http://tribun.hr/rusalka-mitska-staroslavenska-sirena/, posljednji put stranica posjećena 28. kolovoza 2017. u 12,40 sati.

3.1. Intervju s članovima glazbenoga sastava Svarica

Tko su autori pjesama na EP[12]-u?

Za razliku od prošloga albuma *U krilu Moraninom* na kojemu ćete naići isključivo na autorske tekstove i glazbu, nadahnutu prahrvatskom i starom slavenskom kulturom, ovaj album sastoji se isključivo od folklornih tekstova i usmene predaje. To što te pjesme čini zanimljivima jest činjenica da ih mi, nakon nekoliko stoljeća sna, praktički budimo i dajemo im novo lice uz našu autorsku glazbu. Iznimka je na ovome albumu, odnosno jedina pjesma kojoj nismo autori glazbe, međimurska pjesma *Zvira voda iz kamena*.

Na albumu i u vašim drugim pjesmama mogu se čuti različiti instrumenti. Koji sve?

Definitivno volimo raznolikost zvukova u našim pjesmama, pa tako sviramo svakakve *čudne* folklorne instrumente s raznih područja svijeta. To su: šargija[13], diđeridu, mandolina, fujara[14], koncovka[15], frulica, diplice, drombulja[16], rog, ali nađu se tu i oni malo *standardniji* instrumenti, kao što su harmonika, violina, flauta, gitara, bas, bubanj i svakojake udaraljke.

Pročitala sam da i sami izrađujete instrumente. Otkud ta ideja?

Naša glazba nastaje kao posljedica jedne vizije. Ako ta vizija ne uključuje već postojeći instrument, mi smo potaknuti na stvaranje novoga. Uglavnom se radi o jednostavnim i *primitivnim* udaraljkama koje stvaraju vrlo prirodan, uhu ugodan zvuk.

Otkud općenito vaša ljubav prema prahrvatskoj i staroj slavenskoj kulturi, duhovnosti, glazbi?

Svi smo skupa ljubitelji tradicionalne glazbe, ali i modernijih glazbenih smjerova nadahnutih tradicionalnim zvukom. Baš kroz ljubav prema takvoj glazbi rodila se i ljubav prema tom veličanstvenom i zanimljivom, ali i mističnom i neistraženom dijelu naše davne povijesti. Kako je vrijeme odmicalo, tako je naše oduševljenje takvim tekstovima raslo, počeli smo shvaćati o čemu se u tim naizgled besmislenim tekstovima radi. Počeli smo shvaćati kulturu naših davnih predaka. Kako bi i naše slušatelje upoznali s dubljim značenjem takvih pjesama i usmenih predaja, u knjižici u sklopu albuma pripremili smo i tumačenja svake pjesme posebno.

[12] Extended Play; uobičajeno sadrži četiri do devet različitih pjesama, za razliku od albuma, koji sadrži u prosjeku 10 do 12 pjesama.
[13] Trzalački instrument s dugim vratom, izgledom najsličnija lutnji.
[14] Drveno puhačko glazbalo.
[15] Drveno puhačko glazbalo, najsličnije fruli.
[16] Puhačko glazbalo izrađeno od kovine.

Svi članovi benda imaju i slavensko *ime*. Možete li ih objasniti?

Da, svi članovi benda imaju umjetničko ime koje je upravo u duhu te cijele atmosfere. Svatko je sam sebi odabrao ime koje njemu/njoj nešto znači. Sama su imena najčešće vezana uz neku prirodnu pojavu ili mitološko biće. Tako naša violinistica nosi ime Zorana – po zori, a bubnjar Jaroslav u svom imenu nosi staroslavensku riječ *jar* koja znači proljeće i *slav*, stoga bi njegovo ime značilo *onaj koji slavi proljeće*.[17]

3.2. Intervju s članovima glazbenog sastava Stribog

Kako je došlo do toga da se bavite tom tematikom?

Svatko je zasebno otprije imao interes za tu tematiku. Bend je nastao kao skupina mladih veseljaka koji su htjeli hrvatsku najraniju povijest prožeti kroz glazbu.

Odakle crpite svoju inspiraciju, koje knjige, radove konzultirate pri stvaranju pjesama?

Inspiraciju nalazimo u starim tekstovima prenesenim u knjige raznih autora diljem zemalja slavenskih naroda.

Namjeravate li nastaviti stvarati i na neki način oživljavati hrvatsku najraniju povijest?

Namjeravamo, kroz glazbu, nastaviti njegovati stare običaje i pjesme slavenskih naroda, kao i u proteklih 11 godina.

Prolazeći kroz vaš opus primijetila sam da su sve pjesme autorske, namjeravate li možda uzeti neku izvornu narodnu pjesmu te ju obraditi?

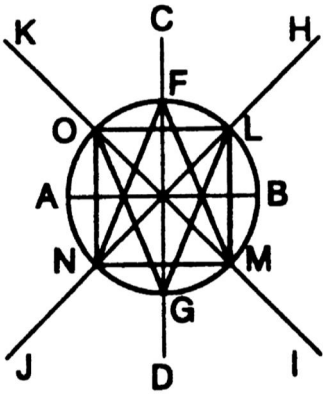
Pripremali smo za novi album *Grad se beli* i razmatrali neke druge pjesme, ali nažalost nismo ju snimili. Nadam se da će u skoroj budućnosti osvanuti jedna takva pjesma kao *singl*.[18]

[17] http://www.novilist.hr/Scena/Glazba/Svarica-Pricama-o-prahrvatskim-bozanstvima-Jurju-i-Mari-dajemo-novo-glazbeno-lice?meta_refresh=true, posljednji put stranica posjećena 28. kolovoza 2017. u 12,24 sati.
[18] Intervju s članovima glazbenog sastava *Stribog* proveden je 18. kolovoza 2017.

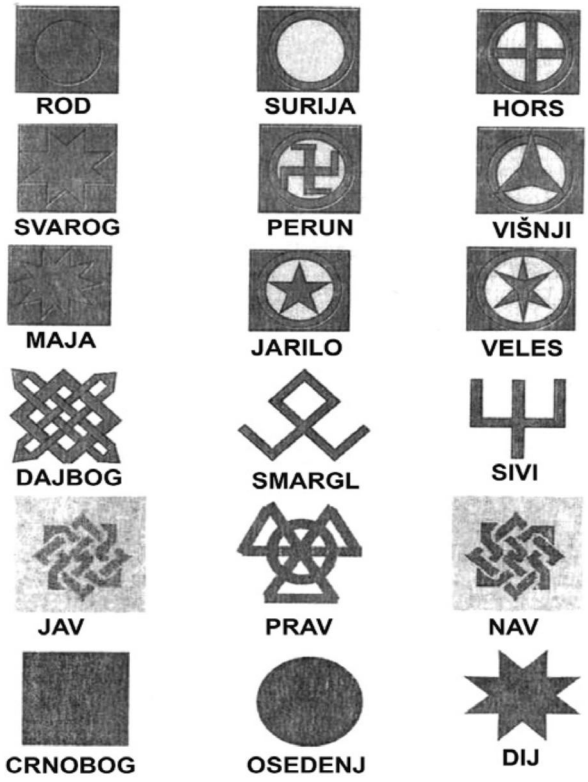
4. GLAGOLJICA – SIMBOLIČNO PISMO MAGIJSKO-MITOLOŠKOGA PREDZNAKA

Glagoljica je prvo slavensko pismo, oblikovano za bilježenje prvoga književnoga slavenskog jezika – staroslavenskoga, u 9. stoljeću. Budući da je početna faza staroslavenskoga jezika ujedno završna faza praslavenskoga jezika – zajedničkoga izvorišta svih slavenskih jezika, s pravom se možemo pitati o vezama i utjecajima, jezičnim i izvanjezičnim izvorištima i slojevima koji dolaze iz praslavenske starine i one koja je bila njezino izvorište – praindoeuropske, a koji su se nataložili u to autorsko pismo zadatak kojega je bio utvrditi kršćanstvo među onima koji se njime budu opismenjavali. Autorom je glagoljice, danas je posve pouzdano, jedan od najvećih grčkih intelektualaca svoga vremena, Solunjanin Konstantin Ćiril – filozof i teolog, napose darovit jezikoslovac i gramatolog. Nema sumnje da je vodio računa o duhovnom i kulturnom naslijeđu narodā za koje je oblikovao pismena – a to je naslijeđe, potvrđuju jezične i arheološke rekonstrukcije, poznavalo cijeli prirodni panteon bogova i prirodnih sila koje su u svijesti praslavenskoga čovjeka činile njegovu duhovnu i materijalnu stvarnost. Mudar čovjek gradi na prokušanome materijalu, stoga je pretpostaviti kako se onaj koji je nosio časni naziv Filozofa poveo za takvim načelom – onim koje ne siječe korijenje tradicije, već ga oplemenjuje da izraste u dobar plod. U duhu navedenoga razmišljanja stoga možemo graditi pretpostavke i pokušavati odčitavati iz oblika i njihovih imena to Konstantinovo stvaralačko načelo. Zato i možemo govoriti o Svarogu, Perunu, Morani, vilama rusalkama... Studije o postanku i podrijetlu glagoljice, napose one koje ističu Sv. Konstantina Ćirila kao njezina autora tumačeći njezin originalan filozofsko-simbolički ustroj, interdisciplinarnoga su karaktera pa povezuju jezikoslovlje, književnost, povijest umjetnosti, geometriju, matematiku, povijest, mitologiju, filozofiju, teologiju, antropologiju, etnologiju i znanost o kulturi. Pismo usložnjene strukture i slojevite simbolike u znanstvenome radu *Filozofsko-simbolički ustroj glagoljskoga pisma prema formuli božanskoga tetrakisa* Milice Lukić, Vere Blažević Krezić te Tene Babić Sesar tumači se iz numerološke, semiotičke i pozadinske mitološke perspektive. Budući da se kulturna i ideološka priroda svijeta povlači u strukturu znakova, ondje se taloži, preoblikuje, nadograđuje i mijenja, što ovisi o izvantekstnoj, ali i izvanjezičnoj stvarnosti (Lukić i dr., 2012: 26), to znači da se i glagoljična slova mogu tumačiti kao simboli u kojih je motiviranost veze označenoga i označitelja otvorila mjesto tragovima (praslikama) slavenske pretpismovne (*bespismovne*) kulture. U tom slučaju glagoljica – kao sustav pismena, i svako slovo ponaosob kao znak, slika i leksička jedinica – *ime*, više nije samo pismo u užem smislu, namijenjeno bilježenju najstarijega slavenskog književnog jezika (starocrkvenoslavenski jezik 9. stoljeća), nego postaje i svojevrstan simbolički sustav (sa

zanimljivim permutacijama komunikacijskih kodova i jedinica) koji odražava svoju duhovnu i materijalnu ukorijenjenost u praindoeuropsku, praslavensku, staroslavensku, prahrvatsku i starohrvatsku kulturu. Upravo je na hrvatskom tlu u razvijenom srednjem vijeku (od 13. do kraja 15. st.), podsjetimo, glagoljaška kultura doživjela svoj vrhunac, što se odrazilo na pismo u užem smislu pa je ono – jedino u hrvatskoj pismovnoj povijesti – procesom minuskulizacije i koordinacije poprimilo novo stilizacijsko ruho poznato pod nazivima *uglata, ustavna* ili *hrvatska glagoljica*, pri čemu se posljednjim – jednonacionalnim – određenjem ističe neizostavna uloga toga pisma u konstrukciji kolektivnoga, nacionalnog identiteta. Tumačenje pojedinih slova u okviru filozofsko-simboličke perspektive dovodi istraživače do *novih* teorija o postanku glagoljice okupljenih u jednu veliku skupinu s obzirom na endogeni kriterij tumačenja – polazišni simboli/elementi pisma – krug, križ, trokut – originalni su, jednako kao i postupci njihova kombiniranja, a crpljeni su iz srednjovjekovnoga kršćanskoga bizantskog kulturnog kruga, i to bez presudnoga utjecaja vanjskih pisama te pod budnim okom grčkih intelektualca – Sv. Konstantina Ćirila i Sv. Metoda. Među najzanimljivijima svakako je godinama razvijana teorija bugarskih znanstvenika (i supružnika) Vasila i Olge Jončev prema kojoj se svako pojedino glagoljično slovo može upisati u jedinstvenu shemu, odnosno modul – kružnicu podijeljenu dvostrukim križem na osam jednakih dijelova koja svoj oblik baštini od mandale, odnosno rozete (elementa sakralne, ali i starije arhitekture koja počiva na simbolici kružnog oblika, ali i četvorine i trokuta koji se u kružnicu mogu upisati) (Lukić i dr., 2012: 28). Uporaba religijskih (i mitoloških) simbola u oblikovanju sustava glagoljičnih (azbučnih/alfabetnih) pismena gramatološka znanost danas se opravdava činjenicom da je predlogička svijest pismo oduvijek dovodila u vezu s religijom, odnosno da mu je pridavala mitsko, mistično, nadnaravno pa i magijsko značenje i smisao (Lukić i dr., 2012: 28). Spomenuto je kako su osovinski simboli glagoljice kršćanske provenijencije: krug, križ, trokut i četvorina, dok se imena pridružena grafemima slažu u stihove azbučne pjesme, odnosno molitve (*az buky vêdê glagoljǫ dobrê estъ živêti 3êlo zemli iže*..., usp. Horvat, 2009). Osim toga glagoljična slova posjeduju i svoju brojčanu vrijednost. Sve te odlike glagoljice ne samo da su određene kršćanskim svjetonazorom nego kroz njega oslikavaju i čuvaju praslavensko i (pra)indoeuropsko nasljeđe. Tako primjerice kružnica – repetitivan simbol protoglagoljičnoga i prvoposvjedočena obloglagoljičnoga pisma – simbolizira Boga Oca, prvu osobu Presvetoga Trojstva, istovremeno podsjećajući na *kolovrat*, atribut boga Svaroga, inače stari vedski i slavenski znamen koji označava beskrajan krug rođenja i smrti.

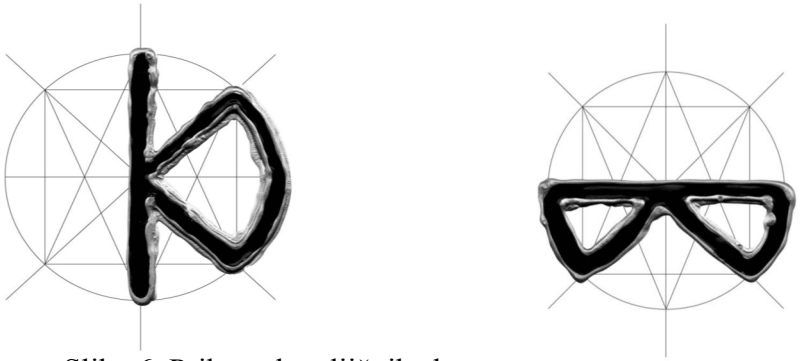

Slika 4. Jončevljevo projektno polje

Slika 5. Vedski praslavenski simboli

Glagoljični su znakovi i simboli, šifre, signatumi unutarnjeg jezika (Lukić i dr., 2012: 59), stoga njezin smisao nije samo zapisivanje, a potom čitanje religijskih tekstova. Glagoljici kao *pismu s odmakom* i *misionarskom pismu* (Žagar, 2013), suvremena grafolingvistička znanost i slavenska paleografija priznaju posebnost, njezina slova tumače ne samo kao jezične (pismovne) znakove nego i kao ikoničke znakove, brojke i simbole filozofsko-teološke provenijencije koji – jednako kao i tekstovi usmene hrvatske književnosti – otvaraju prostor za rekonstrukciju praslavenske (i prahrvatske) kulture i sustava vjerovanja.

Slika 6. Prikaz glagoljičnih slova ucrtanih u rozetu/ mandalu

5. ZAKLJUČAK

U završnome radu prikazana je tema slavenske mitologije kroz jezično-stilsku i intermedijalnu analizu popularnih zabavnih pjesama inspiriranih praslavenskom kulturom i sustavom vjerovanja. Autori pjesama glazbeni su sastavi *Stribog* i *Svarica*. Analizirne su pjesme koje se tiču božice Morane, Peruna i vila rusalki. Pjesme se, osim što instrumentima dočaravaju slavenski svijet i atribute slavenskih božanstava, i to uporabom starih, ali i stranih instrumenata poput šargije, diđeridua, fujara, koncovke, frulice, roga, harmonike i violine, uz standardne instrumente i postupke svojstvene *metal*-glazbi poput bubnjeva, bas-gitare i dr., služe arhaičnim jezikom i stilističkim postupcima svojstvenima usmenoj hrvatskoj književnosti (ponavljanja, historijski prezent, dijalektizmi i arhaizmi – npr. *dekla*, elementi usmene retorike, česta uporaba vokativa u okviru kletvi, molitava, zazova i sl., što je vidljivo u stihovima pjesme *U krilu Moraninom – Hladna Maro! Oj Morano!*). Osim što su pjesme stilski analizirane, doneseni su reprezentativni citati i usporedni opisi slavenskih božanstava i mitskih bića, kako iz književnih predložaka (Jasna Horvat, *Alemperkina kazivanja* i *Vilikon*) tako i iz znanstvenih studija koje se bave rekonstrukcijom *stare vjere* južnih Slavena, napose Hrvata. Nadalje, predočeni su intervjui provedeni s članovima navedenih glazbenih sastava (Svarica, Stribog) s namjerom otkrivanja autorskih koncepcija i osviještenosti glede popularizacije starovjekovnih i srednjovjekovnih znanja i tekstova, usmenih pa i glagoljičnih, koji čuvaju uspomenu na slavenski mitološki sloj i koji su, za potrebe ovoga rada i uspostavljanje veza s *novim*, simboličkim modelima tumačenja glagoljice, uvršteni u razdoblje (naj)novije povijesti glagolizma.

Spomenute su teorije i modeli tumačenja glagoljice, filozofsko-teološkoga sustava koji, među ostalim, služi kao poligon za rekonstrukciju *praslavenskoga Olimpa*, stoga predstavljeni u završnim poglavljima rada. K tomu je glagoljica, to prvo slavensko srednjovjekovno pismo, danas važna i zato što inspirira suvremene umjetnike na način na koji to čini naša usmena kultura i mitološka kulturna (pra)slika. Tako nastaju nove pjesme, književna djela, proizvodi izvedbenih umjetnosti (performans *Sto minuta S/slave*, *Glagoljaška večer(a)* i sl.), odjevni predmeti nadahnuti slavenskom (hrvatskom) pretkršćanskom i kršćanskom starinom.

6. IZVORI I LITERATURA

1. Belaj, Vitomir. 1998. *Hod kroz godinu: Mitska pozadina hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja*. Zagreb, Golden marketing, 375 str.
2. Horvat, Jasna. 2005. *Alemperkina kazivanja*. Zagreb, Naklada Ljevak, 87 str.
3. Horvat, Jasna. 2012. *Vilikon*. Zagreb, Naklada Ljevak, 287 str.
4. Horvat, Jasna. 2015. *Az*. Zagreb, Naklada Ljevak, 187 str.
5. Katičić, Radoslav. 2008. *Božanski boj: Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb/ Mošćenička Draga, Ibis grafika d.o.o., 378 str.
6. Ledić, Franjo. 1969. *Mitologija Slavena*: Tragom kultova i vjerovanja starih Slavna. Zagreb, tiskano u vlastitoj nakladi, 220 str.
7. Lukić, Milica, Blažević-Krezić, Vera, Babić-Sesar, Tena. 2012. *Filozofsko-simbolički ustroj glagoljskoga pisma prema formuli božanskog tetrakisa*, *Lingua Montenegrina*, god. V/2, br. 10, 62 str.
8. Nodilo, Natko. 1981. *Stara vjera Srba i Hrvata*. Split, 3 000, 457 str.
9. Užarević, Josip. 1991. *Kompozicija lirske pjesme*. Zagreb, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, 241 str.
10. Žagar, Mateo. 2013. *Uvod u glagoljsku paleografiju 1*. Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 391 str.

Mrežni izvori

1. http://tribun.hr/rusalka-mitska-staroslavenska-sirena/, posljednji put stranica posjećena 28. kolovoza 2017. u 12,40 sati
2. http://www.novilist.hr/Scena/Glazba/Svarica-Pricama-o-prahrvatskim-bozanstvima-Jurju-i-Mari-dajemo-novo-glazbeno-lice?meta_refresh=true, posljednji put stranica posjećena 28. kolovoza 2017. u 12,24 sati
3. https://www.slavorum.org/wp-content/uploads/2016/03/il_570xN.760066511_abr0.jpg, posljednji put stranica posjećena 28. kolovoza 2017. u 11,37 sati
4. Stribog, Morana, http://www.darklyrics.com/lyrics/stribog/uokovimavjenostiinshacklesofeternity.html, posljednji puta stranica posjećena 30. kolovoza 2017. u 12,15 sati

5. Stribog, Rusalka, http://www.songlyrics.com/stribog/rusalka-lyrics/, posljednji put stranica posjećena 30. kolovoza 2017. u 12,26 sati
6. Svarica, Hvalospjev Perunu, http://www.karaoke-lyrics.net/lyrics/svarica/hvalospjev-perunu-502435, posljednji put stranica posjećena 30. kolovoza 2017. u 12,29 sati
7. Svarica, U krilu Moraninom, http://lyricstranslate.com/en/svarica-u-krilu-moraninom-lyrics.html, posljednji put stranica posjećena 30. kolovoza 2017. u 12,34 sati
8. https://www.hrleksikon.info/pretrazivanje.html posljednji put stranica posjećena 7. rujna 2017. u 12,21 sati
9. https://www.facebook.com/svarica/, posljednji put stranica posjećena 11. rujna 2017. u 16,52 sati
10. https://hr.wikipedia.org/wiki/Stribog_(sastav), posljednji put stranica posjećena 11. rujna 2017. u 17,00 sati

7. PRILOZI

Prilog 1.

Slika 6. Kodovi brzoga odgovora (QR-kodovi) – izvedba pjesama *Morana* i *U krilu Moraninom*

Prilog 2.

Hej Perune, silni gromovniče,
bogoštovlja drevnog ugodniče.
Nekad tebi počast bješe svaka,
kod pradavnih, slavenskih predaka!

Slavili te, jer svijetom caruješ,
a u tmurnim oblacima stanuješ,
gdje vjetrovi bijesni vladaju,
otkud strijele gromovne padaju.

Hej Perune, gordi gromovniče,
sveg slavskoga roda slavljeniče.
Tvorac ti si munje i gromova,
štit i brana naših pradjedova!

Slika 7. Kodovi brzoga odgovora (QR-kodovi) – izvedba pjesme *Hvalospjev Perunu*

Prilog 3.

Sjajni Mjesec pokazuje mi*
Put u svjetlu što vodi do tebe!
Moju viziju od žene,
U tvojoj dugoj zelenoj kosi!
Lišće što u jesen otpuhuju,
Vjetrovi hladni što savijaju grane!
Tebe vidim u sumrak,
Kako skrivaš lice od mene!

Moje vizije ostvari,
Pozovi me pjesmom svojom!
Otkrij se u punoj ljepoti,
Ja, umirem za tobom!
Zelen sjaj u očima,
Kao vatra u najtamnijoj noći!
..... ljepoto,
Na začaranoj obali!

Vilo s jezera!
(Rusalka!)
.....
(Rusalka!)

Vilo s jezera!
.....
Rusalka!

Slika 8. Kodovi brzoga odgovora (QR-kodovi) – izvedba pjesme *Rusalka*

.....
.....
.....
.....
.....

Vilo s jezera!
(Rusalka!)
.....
(Rusalka!)

Vilo s jezera!
.....
Rusalka!

Neka šuma slobodno utihne,
I kada lišće sakrije sve
.....
.....
Kada ljudi postanu umorni,
.....
Tvoji snovi postaju vidljivi,
Mojom rukom ocrtani!

Sjajni Mjesec pokazuje mi,
Put u svjetlu što vodi do tebe!
Moju viziju od žene,
U tvojoj dugoj zelenoj kosi!
Dižeš se iz jezera!
Padam na koljena!
Prilaziš mi kao smrt, polako,
Zajedno, utonemo u san!

Vilo s jezera!
(Rusalka!)
.....
(Rusalka!)

Vilo s jezera!
.....
Rusalka